

Понадюк Максим Дмитрович,
курсант навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
завідувач наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
Вознюк А. А.

ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ ТА ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ

Від початку повномасштабного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року офіційно зареєстровано 148013 злочинів агресії та воєнних злочинів, з яких 143505 – порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК України) [1]. З-поміж даних злочинів левову частку складають кримінальні правопорушення, що кваліфікуються як жорстоке поводження з військовополоненими та цивільним населенням.

У судовій практиці як жорстоке поводження з військовополоненими та цивільним населенням кваліфікують:

1) незаконне утримання потерпілого в неналежних санітарних та температурних умовах без можливості справляти свої природні потреби, а також без надання відповідної медичної допомоги, яку він потребував у зв'язку з отриманими тілесними ушкодженнями, з зав'язаними дротом руками заведеними за спину, навіть вночі, при температурі повітря нижче 0 градусів за Цельсієм, позбавивши його можливості вільно пересуватись, перешкоджаючи йому обирати за своєю волею місце знаходження (їдеться про незаконне затримання (нелегальне ув'язнення) та нелюдське поводження) [2];

2) нанесення потерпілому численних ударів металевою трубою, прикладами від автоматів, руками та ногами по тулубу та по голові; зв'язування йому рук за спиною проволокою, зв'язування ніг у витягнутому положенні; підвішування на металеву трубу та продовження нанесення ударів по тулубу, голові, ногах; під час нанесення тілесних ушкоджень погрожували вбивством [2];

3) психічне насильство, яке полягає у приставлянні ствола автомата до скроні потерпілого, переведення ствола автомата в його ротову порожнину, ведення лезом ножа по обличчю, після чого висловлення погрози вбити його у випадку відмови у наданні інформації (йдеться про образливе ставлення, моральне приниження потерпілого та погрози йому фізичною розправою – катування – моральні страждання) [2];

4) залякування, погрози вбивством, що супроводжувалось демонстрацією наявної автоматичної зброї, наведення стволу автомату в живіт та у вухо потерпілого [3];

5) здійснення пострілу з автоматичної вогнепальної зброї в область стопи правої ноги потерпілого, внаслідок чого потерпілому було заподіяно фізичний біль, а також легке тілесне uszkodження [3];

6) застосування фізичної сили, а саме: нанесення удару прикладом автомату по голові та декількох ударів рукояткою пістолета по спині, погрожуючи відрубати пальці на руці, імітація відрубання пальців рук, а також погроза розстрілом шляхом приставляння пістолета до голови потерпілого [4];

7) підключення дротів до кінчиків пальців рук та биття електрострумом, проливання на відкриту ділянку шкіри агресивних хімічних реактивів, які заподіюють пошкодження епідермісу, а також завдавали фізичних страждань, у тому числі шляхом вставляння гострих металевих предметів під нігтеві пластини пальців рук [5];

8) звалтування та залякування шляхом погроз фізичною розправою [6].

Таке діяння як жорстоке поводження в частині випадків супроводжується іншими воєнними злочинами, наприклад, нелегальним ув'язненням (незаконним затриманням), незаконним заволодінням майном потерпілих, які слід кваліфікувати як інше порушення законів та звичаїв війни.

Суб'єктами жорстокого поводження з військовополоненими та цивільним населенням зазвичай є військовослужбовці збройних сил РФ, які діють у складі групи осіб за попередньою змовою. Значно рідше такі дії вчиняються спільно з громадянами України, які співпрацюють з представниками держави агресора. На окупованих територіях жорстоке поводження з цивільним населенням та військовополоненими можуть вчиняти

представники нової окупаційної влади, зокрема учасники незаконних збройних формувань «ДНР»/»ЛНР».

Жорстоке поводження з військовополоненими та цивільним населенням може здійснюватися з метою:

– отримання інформації про можливу співпрацю з військовослужбовцями Збройних сил України [2];

– отримання відомостей про приховану зброю та про розташування на території населеного пункту військовослужбовців Збройних Сил України [5];

– придушення опору місцевого населення [7] тощо.

Дії, що виявляються у вчиненні жорстокого поводження з військовополоненими та цивільним населенням завдають шкоди не тільки фізичному здоров'ю, а й психічному стану постраждалих і мають вкрай негативні наслідки для здоров'я (як фізичного, так і психічного). В подальшому жертви таких злочинів можуть страждати від посттравматичного стресового розладу та інших психічних розладів, що вимагає постійної відповідної підтримки та лікування.

Список використаних джерел

1. Статистичні дані Офісу Генерального прокурора. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua>.

2. Вирок Чернігівського районного суду м. Чернігів від 11 грудня 2023 р. Справа № 748/3990/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115639014>.

3. Вирок Саксаганського районного суду м. Кривий Ріг від 10 жовтня 2023 р. Справа № 522/3868/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114042300>.

4. Вирок Чернігівського районного суду м. Чернігів від 01 серпня 2023 р. Справа № 748/1991/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112559865>.

5. Вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 02 січня 2024 р. Справа № 332/441/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116072492>

6. Повідомлення про підозру та повістки про виклик Лебідю О.В. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/storage/files/10/повістки/31.08./Скан%20підозри%20Лебідь%20укр.pdf>.

7. Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 17 листопада 2022 р. Справа № 369/9950/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107577110>.